

Ягоднікова В. В., Чешенко О. І. Інноваційні стратегії виховання нової школи в Одеському регіоні: шляхи реалізації в контексті сучасних підходів до виховання / Теорія і практика організації інноваційного процесу виховання. Наук.-метод. збірка. / Упорядник О. І. Чешенко. – Одеса, 2014. – 327 с. – С. 8-30.

УДК 371.132.72+ 37.013 +37.037

В. В. ЯГОДНІКОВА,

кандидат педагогічних наук, доцент, професор Міжнародної кадрової академії,
директор Одеського інституту Міжрегіональної академії управління персоналом,
доцент кафедри психолого-педагогічної та суспільно-гуманітарної освіти
Одеського обласного інституту удосконалення вчителів

О. І. ЧЕШЕНКО,

методист науково-методичної лабораторії проблем виховання,
старший викладач кафедри психолого-педагогічної та суспільно-гуманітарної освіти
Одеського обласного інституту удосконалення вчителів, регіональний
координатор Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю

ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ ВИХОВАННЯ НОВОЇ ШКОЛИ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ: ШЛЯХИ РЕАЛІЗАЦІЇ В КОНТЕКСТІ СУЧАСНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИХОВАННЯ

Загальноцивілізаційні тенденції розвитку, які впливають на всі сфери життєдіяльності людини, світового співтовариства та України зокрема, складають підґрунтя **сучасних змін в освіті**. Загальновідомо, що доля будь-якої нації, держави, спільноти у майбутньому залежатиме від того, якими виростуть діти. Процеси подальшого державотворення України, її прагнення зайняти достойне місце в світовому співтоваристві відбуваються в умовах тривалої економічної, політичної, соціальної нестабільності та духовної кризи суспільства, коли суспільство втрачає свої гуманістичні функції, перестає бути засобом і живильним середовищем для духовного і морального розвитку особистості. У періоди зміни політичної ситуації ці проблеми загострюються ще більше і можуть бути джерелом інтенсивних емоційних сплесків, які спричиняють негативний життєвий сценарій.

Для *оновлення світу освіти* нам доведеться враховувати і долати перешкоди, що виникають як у зовнішньому, так і в нашому внутрішньому світі. Сьогодні розбудова Української держави ставить на порядок денний надзвичайно важливе і невідкладне завдання – **виховання нового покоління**, здатного не тільки досягнути загальнолюдський зміст сутності існування людини, а й творчо вирішувати їх згідно з духом свого часу. **Сучасне виховання** має відігравати *випереджальну роль* у розбудові соборної, демократичної унітарної України, у якій вільно та дружно житимуть люди усіх національностей, різних релігійних переконань та політичних поглядів. Воно має базуватись на *кращих здобутках* національної культури, вітчизняної та світової педагогіки, на підґрунті творчого поєднання філософських ідей народної педагогіки та філософсько-дидактична спадщина видатних вітчизняних педагогів, новітнього педагогічного досвіду, *сприяти припиненню* соціальної деградації, *стимулювати* самоорганізацію та особисту відповідальність людей *бути гарантом* громадянського миру і злагоди в суспільстві, *вчити покоління, що зростає*, розбудовувати демократичну державу.

Варто зазначити, що у сучасній психолого-педагогічній літературі поширені наступні підходи до визначення поняття → «виховання»:

⇒ **Виховання** – цілеспрямоване створення соціальних умов (матеріальних, духовних, організаційних) для розвитку особистості, оволодіння сучасною культурою.

⇒ **Виховання** – процес залучення особистості до засвоєння вироблених людством цінностей, створення сприятливих умов для реалізації нею свого природного потенціалу та творчого ставлення до життя, спрямований на утвердження суспільно значущих норм і правил поведінки особистості.

⇒ **Виховання** – закономірна, послідовна, неперервна зміна моментів розвитку взаємодіючих суб'єктів. Основним системоутворювальним елементом цього процесу виступає педагогічна взаємодія.

Зміни в освіті повинні забезпечити *створення умов* для особистісного розвитку людини відповідно до її індивідуальних задатків, здібностей, потреб у навчанні впродовж життя. У **Національній стратегії розвитку освіти в Україні на період до 2021 року (2013)** визначено, що:

«Система освіти повинна забезпечувати формування особистості, яка усвідомлює свою належність до Українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя в постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі».

Національною стратегією визначено, що пріоритетом *державної гуманітарної політики щодо національного виховання* має бути **забезпечення** громадянського, патріотичного, морального, трудового виховання, формування здорового способу життя, соціальної активності, відповідальності та толерантності. Одним із стратегічних напрямів державної політики у сфері освіти повинно стати – побудова **ефективної системи національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді**.

Серед *основних завдань* Національної стратегії визначено: **«побудова ефективної системи національного виховання** на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини, формування соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу, підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності». Виконання зазначених завдань передбачає:

✓ **переорієнтацію пріоритетів освіти** з держави на **особистість**, на послідовну демократизацію і гуманізацію навчально-виховного процесу, педагогічної ідеології в цілому, тобто на *європейські гуманістичні цінності та виміри*;

✓ **забезпечення відповідності змісту і якості виховання** актуальним проблемам та перспективам розвитку особистості, суспільства, держави;

✓ **взаємодію** сім'ї, навчальних закладів та установ освіти, органів управління освітою, дитячих і молодіжних громадських організацій, представників бізнесу, широких верств суспільства у *вихованні і соціалізації дітей та молоді*;

✓ розроблення цілісної системи виявлення та психолого-педагогічного супроводження **обдарованої молоді**, забезпечення створення умов для її розвитку, соціалізації та дальшого професійного зростання;

✓ розроблення **програми превентивного виховання** дітей та молоді в системі освіти; формування ефективної і дієвої системи профілактики правопорушень, дитячої бездоглядності та безпритульності;

✓ розроблення **інваріантних моделей** змісту виховання в навчальних закладах з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання та навчання;

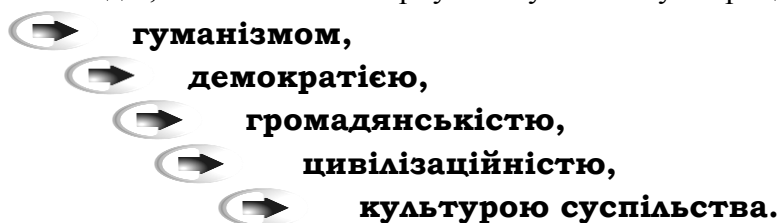
✓ посилення впливу **літератури та мистецтва** на виховання і розвиток дітей та молоді;

✓ створення для молоді телевізійних **навчально-пізнавальних передач** з науково-технічного, еколого-натуралістичного, естетичного, туристично-краєзнавчого та інших *напрямів позашкільної освіти*;

✓ впровадження програм підготовки молоді до **подружнього життя** та формування **відповідального батьківства**;

- ✓ формування **здорового способу життя** як складової виховання, збереження і зміцнення **здоров'я дітей та молоді**, забезпечення їх збалансованого харчування, диспансеризації;
- ✓ збільшення **рухового режиму** учнів шкільного віку за рахунок уроків фізичної культури, спортивно-масової та фізкультурно-оздоровчої роботи в позаурочний час;
- ✓ удосконалення **фізкультурно-оздоровчої та спортивно-масової роботи** в навчальних закладах (розширення кількості спортивних гуртків, секцій і клубів з обов'язковим кадровим, фінансовим, матеріально-технічним забезпеченням їх діяльності);
- ✓ оновлення **методології фізичного виховання** дітей та молоді з безпосереднім **валеологічним супроводженням** усього процесу навчання і виховання дітей з різними фізичними та освітніми можливостями;
- ✓ **посилення взаємодії** органів управління освітою і навчальних закладів із засобами масової інформації у справі виховання та розвитку молодого покоління, недопущення шкідливого інформаційно-психологічного впливу на дітей;
- ✓ створення системи **психолого-педагогічної і медико-соціальної підтримки та реабілітації сім'ї**;
- ✓ розроблення **критеріїв оцінювання** якості та результативності виховної діяльності навчальних закладів.

Очікується, що реалізація **Національної стратегії** надасть змогу забезпечити підвищення якості вітчизняної освіти, її інноваційний розвиток відповідно до світових стандартів, що сприятиме істотному зростанню інтелектуального, культурного, духовно-морального потенціалу суспільства та особистості. Тож інвестиції, вкладені у дитинстві сьогодні, обов'язково повернуться суспільству сторицею:

Таким чином, розбудова ефективної системи національного виховання, реформування системи виховного процесу потребує чіткого його **усвідомлення**.

Удосконалення освітньо-виховного процесу має розглядатися в контексті *гуманістичної парадигми виховання* – ставлення до людини згідно ст. 3 **Конституції України**, як до найвищої цінності, переорієнтації на особистісну спрямованість, створення умов, які забезпечують входження в соціум, усвідомлення принципів і цінностей суспільного життя.

Виховання є умовою людського буття – зазначав **Г. С. Сковорода**. В усі часи і у всіх народів виховання людини завжди було складним завданням. *Основним орієнтиром* у системі виховання будь-якого народу є вироблений ним виховний ідеал – особливе уявлення про те, якою повинна бути **ЛЮДИНА** (К. Д. Ушинський, Г. Г. Ващенко). Це уявлення народ втілює у своїй пісні, літературі, казках і переказах, у своїй народній педагогіці. «Ідеальна людина» завжди **наділена найкращими якостями душі народу**.

Ефективне вирішення сучасних завдань виховання полягають у наступному:

- ✓ ствердженні нової *філософії педагогіки*;
- ✓ впровадженні *новаторських педагогічних ідей*;
- ✓ забезпеченні *шляхів модернізації освіти*;
- ✓ поширенні *нововведень*;
- ✓ забезпеченні *успіху національного відродження школи*, основою якої є *ідеї* народної педагогіки та філософсько-дидактична спадщина видатних

вітчизняних педагогів: Г. Сковороди, К. Ушинського, Б. Грінченка, О. Духновича, С. Русової, Г. Ващенко, В. Сухомлинського, М. Стельмаховича.

Інноваційні стратегії виховання нової школи в Одеському регіоні

Зважаючи на те, що нові умови життя у ХХІ столітті зумовлюють потребу у вихованні нового покоління, в Одеській області на зібрані творчої педагогічної еліти обрано **вектор руху** – визначені інноваційні стратегії виховання нової школи в Одеському регіоні, це:

⇒ **духовно – моральне виховання,**

⇒ **здоров'язбереження,**

⇒ **інновації у вихованні.**

Означено виконання надзвичайно важливої *місії освітян* – очолити виховання людини громадянського суспільства, знайти дієві шляхи реформування виховання у нашому регіоні щодо забезпечення та створення необхідних умов всебічного й гармонійного розвитку особистості, орієнтованої на найдосконаліші соціокультурні стандарти і всезагальнолюдські цінності та виміри для життя в нових економічних умовах.

Означено основні *шляхи реформування виховання в Одеському регіоні*:

⊗ **реформування** змісту виховання, що базується на сучасних наукових підходах і педагогічному новаторстві, застосуванні інновацій з урахуванням особливостей і потреб сучасної освіти, наповнення його культурно-історичними надбаннями Українського народу;

⊗ **впровадження нових** підходів, виховних систем, технологій, форм і методів виховання, які відповідали б потребам розвитку особистості, сприяли розкриттю її талантів, удосконаленню духовно-емоційних, розумових і фізичних здібностей, поведінки особистості, досягненню соціальної зрілості та індивідуального зростання;

⊗ розроблення **теоретико-методологічних аспектів** національної системи виховання з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду, регіональних особливостей;

⊗ **об'єднання зусиль** державних і громадських інституцій у вихованні молоді, сприяння діяльності дитячих та юнацьких організацій;

⊗ розвиток різноманітних **дитячих і молодіжних об'єднань** за інтересами, позашкільних освітньо-виховних закладів;

⊗ організація **родинного виховання і освіти** як важливої ланки педагогічного всеобучу батьків;

⊗ **докорінні зміни** в підготовці і перепідготовці педагогічних кадрів для здійснення національного виховання.

Робота ця складна, але від зусиль, підтримки всього суспільства і швидкості реалізації інноваційних стратегій виховання залежить підвищення ефективності *системи національного виховання*, подолання наявних проблем та протистояння деструктивним тенденціям в організації виховного процесу. При цьому важливо *врахувати*: нову стартову структуру суспільства, регіональні, національні, релігійні та інші особливості середовища. Ця діяльність уже здійснюється в Одеському регіоні, і тому *надважливо* постійно підтримувати творчі сили і кращий досвід національного виховання.

Характеризуючи інноваційні стратегії виховання нової школи в Одеському регіоні, шляхи їх реалізації, необхідно звернути увагу на те, як трактується у довідниковій та науковій літературі наступні поняття: → «стратегія», → «інноваційна стратегія», → «стратегія виховання», → «інноваційні стратегії виховання нової школи».

Схема 1.

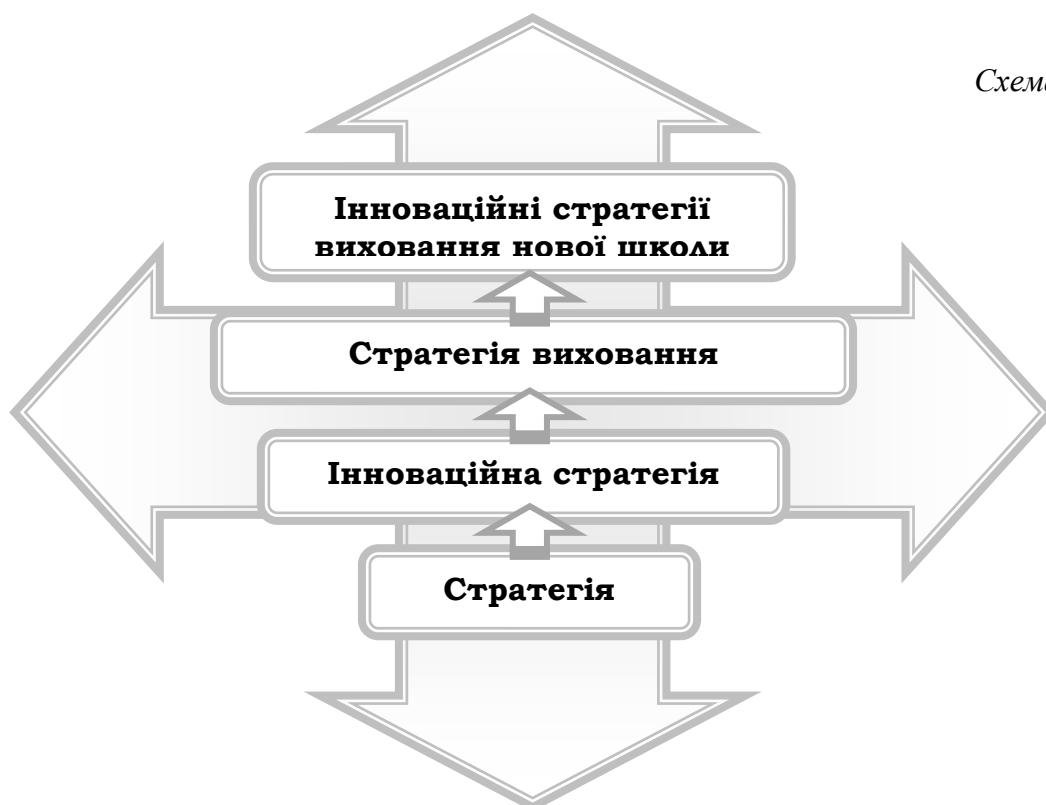

Схема 2.

<p>Стратегія →</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • це <i>ініціатива</i>, прояв <i>лідерства</i>; • це <i>складна система визначень</i> того, що повинно бути зроблено; • це декларація про наміри зробити певний вибір в майбутньому, коли будуть досягненні моменти, що надають право вибору; • це базове науку, основний метод виконання завдання; вона <i>передбачає основний вибір</i>, який роблять для того, щоб керувати використанням ресурсів і щоденною діяльністю; • це узагальнююча модель дій, необхідних для координації та розподілу ресурсів організації шляхом досягнення мети.
<p>Інноваційна стратегія →</p> 	<p>це <i>узгоджена сукупність дій</i>, що впливають на інноваційну діяльність і мають <i>довгострокові наслідки</i>;</p> <p>цілі інноваційної стратегії – це система основних орієнтирів довгострокової інноваційної діяльності, у відповідності до якої:</p> <ul style="list-style-type: none"> • <i>розробляється</i> інноваційна стратегія, • <i>вибираються</i> найбільш ефективні шляхи її досягнення, • <i>формується</i> портфель інноваційних проектів для довгострокового інвестування.

<p>Стратегія виховання →</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • це комплексне утворення, спрямоване на розвиток сучасної особистості учня; • це послідовна розробка концептуальних основ комплексного навчання в соціально-політичному, економічному, організаційно-методичному, соціально-психологічному, психолого-педагогічному та інших планах; • це багатостороння програма, яка включає: <ul style="list-style-type: none"> ➤ розгорнуту послідовну підготовку кадрів: педагогів-вихователів, вихователів, помічників вихователів; ➤ розробку створення і технологію функціонування навчальних, виховних систем, середовища; ➤ визначення багатогранностей цілей і наступності кожної із них для різних ступенів навчання; ➤ визначення організаційних форм виховання.
<p>Інноваційні стратегії виховання нової школи →</p> 	<ul style="list-style-type: none"> • це узгоджена сукупність дій, що впливають на інноваційну діяльність в Одеському регіоні, спрямовані на розвиток сучасної особистості учня; • система основних орієнтирів довгострокової інноваційної діяльності, яка включає: <ul style="list-style-type: none"> ☞ духовно - моральне виховання; ☞ здоров'язбереження; ☞ інновації у вихованні.

Схема 3.

**ІННОВАЦІЙНІ СТРАТЕГІЇ
ВИХОВАННЯ НОВОЇ ШКОЛИ В ОДЕСЬКОМУ РЕГІОНІ**

**Духовно - моральне
виховання**

Здоров'язбереження

**Інновації
у вихованні**

Будуючи день сьогоднішній – ми дбаємо про день завтрашній

Інноваційні стратегії виховання нової школи в Одеському регіоні

ДУХОВНО - МОРАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ

Духовно-моральне виховання особистості найболючіша й найактуальніша проблема для нашого суспільства. Глибока криза цінностей серйозно загрожує майбутньому людства. Нині, коли в Україні обрано курс на побудову гуманного демократичного суспільства, що передбачає **культ Людини і Народу**, гуманні й демократичні відносини між людьми в усіх сферах життя, питання морального виховання виходять на одне з перших місць у системі виховання.

Якщо трактувати завдання *духовно-морального виховання* з позицій *етнопедagogіки*, то воно передбачає формування людини високої духовності та чистої моралі. Вже стало зрозумілим, що сьогодні час освіти, яка полягає лише у пізнанні світу, закінчився, що **духовність виконує в житті суспільства роль імунної системи**. Тому необхідно, щоб система цінностей сучасного молодого покоління спиралась на такий світогляд, в основі якого були б духовні й моральні орієнтири.

«Духовність – це сукупність психічних явищ, що характеризують внутрішній, суб'єктивний світ людини, основні риси культурної спрямованості особистості – її життєві інтереси, переконання, погляди, ідеали, світогляд, ставлення до життя, до інших людей, до своїх обов'язків і до самої себе, її осмислення, бажання, воля, естетичні й моральні почуття» – зазначає український вчений **М. Г. Стельмахович**. До **духовних цінностей** можна віднести цінності гуманістичні, естетичні, екологічні, цінності пізнання, самовдосконалення та самореалізації особистості.

Мораль (від лат. **mores** – звичаї) – система поглядів і уявлень, норм і оцінок, що регулюють поведінку людей. Моральність є внутрішньою ціннісною основою духовності, культури суб'єкта, яка спрямовує людську активність на утвердження самоцінності особистості, усвідомлення обов'язків людини перед іншими людьми, перед Батьківщиною, суспільством, природою. У ставленні до особистості моральність виступає метою, перспективою її вдосконалення, вимогою. Її зміст проявляється в формі норм і оцінок, які мають загальний, обов'язковий для всіх характер. *Моральність відображає гуманістичну перспективу розвитку людства*, визначає критерії оцінки людських цілей і засобів їх досягнення.

Поняття духовності та моралі органічно переплітаються між собою. В особі людини вони теж по суті мають спільну репрезентацію, оскільки стосуються виявлення *трьох її головних сил або здібностей*, до яких належать:

☞ **мислення**,

☞ **відчуття** (почуття),

☞ **хотіння** (бажання, воля),

що зумовлює помисли та життєві кроки, вчинки, поведінку особистості. Всі вони сполучені в одну гармонійну єдність і взаємно себе доповнюють і допомагають.

Аристотель писав: «Морально прекрасною називають **людину досконалої гідності** ... Адже про **моральну красу** говорять з приводу доброти: морально прекрасним називають справедливую, мужню, благородну і взагалі володіючу всіма добротою людини».

Система моральних цінностей в українців сформувалася здавна, у сім'ї, родині, під впливом *національної ментальності, природного демократизму, звичаїв та традицій*. На їх основі впродовж віків у нашого народу культивувалися гуманізм

і любов до рідної землі, патріотизм і громадянський обов'язок, волелюбність і самовідданість, високе людське сумління, шанобливе ставлення до батьків. Пошук шляхів до цілісного, гармонійного світу та людського буття не може не зачіпати проблем освіти й виховання.

Головною метою морального виховання на сучасному етапі є цілеспрямований свідомий процес формування гармонійної особистості, *що включає загальнолюдські якості* – гуманність, працелюбність, чесність, правдивість, дисциплінованість, почуття відповідальності, власної гідності, виховання патріотизму, любові до Батьківщини. На цій основі формуються *особистісні риси людини* – національна самосвідомість, розвинена духовність, моральна, художньо-естетична, правова, трудова, фізична, екологічна культури, розвиток та удосконалення індивідуальних здібностей і таланту.

«Моральний вплив становить головне завдання виховання, значно важливіше, ніж розвиток розуму взагалі, наповнення голови знаннями і роз'яснення кожному його особистих інтересів» – зазначив геніальний педагог **К. Д. Ушинський**.

І. Д. Бех наголошує, що «на зміну володіння підростаючою особистістю моральними якостями чи властивостями на виховну сцену має вийти **духовна здібність**», яка на думку науковця є єдністю *«певного етичного знання (поняття) і способу, за допомогою якого воно набуває особистісного смислу»*.

Структура духовно-морального виховання визначається його основними завданнями і включає в себе *формування внутрішнього психічного розвитку дитини* –

- ☞ **свідомості,**
- ☞ **почуттів,**
- ☞ **волі,**
- ☞ **поведінки.**

Сучасне виховання має **сприяти духовно-моральній досконалості** підростаючого покоління, відродженню духовних ідеалів українського народу, національної культури, зупиненню соціальної деградації, стимулом пробудження високих моральних якостей, запорукою громадянського миру і злагоди в суспільстві, *що вимагає оновлення виховного процесу, застосування інновацій*.

У вітчизняній педагогіці є чимало досліджень, в яких аналізуються **шляхи виховання духовних цінностей молодій людині**. Це й історичні джерела, до яких належать «Повчання дітям» Володимира Мономаха, філософські вчення Г. Сковороди, філософські вчення вихованців Києво-Могилянської академії, твори геніальних педагогів К. Ушинського, А. Макаренка, В. Сухомлинського, а також і сучасні напрацювання відомих українських науковців і педагогів, зокрема: «Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів загальноосвітньої школи» (І. Бех, Н. Ганнусенко, К. Чорна), «Концепція формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей» (О. Сухомлинська), «Методологічні засади до визначення напрямків і стратегій виховного процесу» (І. Бех, М. Боришевський, І. Зязюн, О. Пархоменко, О. Сухомлинська та інші).

Першочергові завдання духовно-морального виховання підростаючого покоління, які стоїть перед освітою, перед суспільством та кожною сім'єю – це:

- ☞ *змінити* систему цінностей, ідеалів та інтересів покоління, що зростає, формування відданості загальнолюдським моральним цінностям;
- ☞ *допомогти* учням розвивати внутрішній, суб'єктивний світ людини (життєві інтереси, переконання, погляди, ідеали, світогляд, ставлення до життя, до інших людей, до своїх обов'язків і до самої себе);
- ☞ *розкрити* можливості їхнього розуму та психіки;
- ☞ *відкрити* шлях до виявлення головних сил або здібностей, до яких належать: мислення, відчуття (почуття), хотіння (бажання, воля),

що зумовлює помисли та життєві кроки, вчинки, поведінку **ОСОБИСТОСТІ**.

Пріоритетними напрямками духовно-морального реформування виховання в нашому суспільстві є:

- ✓ *утвердження принципів* загальнолюдської моралі – правди, справедливості, патріотизму, доброти, працелюбності, інших добродійностей;
- ✓ *прищеплення відповідального* ставлення до сім'ї, родини, **шанобливого** ставлення до народу і держави, культури, звичаїв, традицій усіх народів, які населяють Україну, адекватного ставлення до культурних надбань людства;
- ✓ *виховання духовної культури* особистості, засвоєння нею *моральних духовних цінностей*; створення умов для вибору своєї світоглядної позиції;
- ✓ *формування самосвідомості людини* та її загальнолюдських якостей, ставлення до себе та інших як цінності, тобто виступатиме власне духовною особистістю і для себе, і для інших, глибокого усвідомлення взаємозв'язку між *ідеями свободи, правами людини та її громадянською відповідальністю*.

Цілям духовно-морального становлення підростаючого покоління в атмосфері гуманності та особистісного підходу до **Дитини** служать **ідеї «Маніфесту гуманної педагогіки»** (2011), які закликають нас до єднання і співробітництва в оздоровленні та оновленні *освітнього світу, щоб кожна Дитина*

☞ виховувалась Людиною Благородною та Великодушною,

☞ розвивалась духовно і морально,

☞ оволодівала знаннями, що розширюють її свідомість і ведуть до творчості та творення блага,

☞ вчилась виражати, берегти та стверджувати в житті свою вільну волю,

☞ любила Батьківщину, цінувала та бережно ставилася до багатовікової культури свого народу і людства.

Як свідчать наукові дослідження з проблем духовно-морального виховання та новітній практичний досвід творчих педагогів, навчальних закладів Одещини найбільш **ефективними шляхами** вирішення *проблем духовно-морального виховання учнів* є:

I. Перехід освіти на новий гуманістично-інноваційний тип, гуманізація і демократизація навчально-виховного процесу, переорієнтація педагогічної ідеології на гуманістичні цінності та виміри; єдність загальнолюдського і національного на засадах загальнолюдських, полікультурних, громадянських цінностей, забезпечення фізичного, морально-духовного, культурного розвитку дитини. Розбудова *інноваційного виховного середовища* загальноосвітнього навчального закладу. Впровадження *технологій, програм, проектів, факультативів*, змістове наповнення яких передбачає сприяння формуванню духовно-моральної, життєво компетентної *особистості*, формуванню загальнолюдських якостей, відданості загальнолюдським моральним цінностям і ставлень особистості до себе і людей, суспільства і держави, природи і здоров'я, праці та мистецтва, *яка успішно самореалізується в соціумі як громадянин, сім'янин, професіонал*.

II. Розроблення інваріантних моделей виховної системи навчального закладу, в основу якої покладатиметься *принцип пріоритетності ЛЮДИНИ*. Розроблення *змісту* виховання з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання та навчання, спрямованого на удосконалення здібностей та поведінки особистості, досягнення нею соціальної зрілості та індивідуального зростання, на засадах педагогічної ідеології перебудови сучасної школи:

☞ ідеї гуманізації та демократизації шкільного життя;

☞ центрування виховання на особистості дитини як суб'єкта виховання;

☞ розвиток її внутрішнього «Я»;

- ☞ зростання духовних можливостей дитини;
- ☞ виховання людини високої духовності та чистої моралі, сприяння формуванню гармонійної життєстійкої, життєздатної і життєтворчої, соціально зрілої творчої особистості, громадянина України і світу, підготовка молоді до свідомого вибору сфери життєдіяльності.

III. Міжсекторальне співробітництво всіх сфер суспільства, діяльність яких прямо чи опосередковано впливає на *формування духовно–моральної культури молоді*. **Соціалізація підростаючого покоління**. Об'єднання, координація державно-приватно-суспільного партнерства і співробітництва з метою узгодження та об'єднання дій щодо оздоровлення, оновлення й упорядкування безпечного навколишнього середовища (предметно-просторового, інформаційно-комунікативного, креативно-діяльнісного) сприятливого до дитини, для набуття нею *соціального досвіду*, в якому вона *досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання*, сприяє формуванню у молоді потреби та уміння жити в громадянському суспільстві, духовності та фізичної досконалості, моральної, художньо-естетичної, трудової, екологічної культури.

Інноваційні стратегії виховання нової школи в Одеському регіоні

ЗДОРОВ'ЯЗБЕРЕЖЕННЯ

Здоров'я дітей – одне з основних джерел щастя, радості і повноцінного життя батьків, вчителів, суспільства в цілому. Проблема збереження та зміцнення здоров'я дітей та молоді в Україні набула особливої гостроти, а статистика їх здоров'я є досить невтішною, що є особливою загрозою майбутньому країни.

Сьогодні в Україні здоров'я населення визнано одним із ключових *факторів національної безпеки держави, стабільності та благополуччя суспільства*. Визначено здоров'я та життя громадян пріоритетним напрямком політики на всіх рівнях управління. Прийнято низку Законів України з метою створення *ефективної системи збереження та зміцнення здоров'я*, створення сприятливого для здоров'я середовища, формування культури здоров'я, позитивної мотивації на здоровий спосіб життя, а саме: «Про охорону дитинства», «Про заходи протидії незаконному обігу наркотичних засобів, психотропних речовин та зловживанню ними», «Про соціальну роботу з дітьми та молоддю»; Укази Президента України «Про невідкладні додаткові заходи щодо зміцнення моральності у суспільстві та утвердження здорового способу життя», «Про додаткові заходи щодо посилення боротьби з ВІЛ-інфекцією (СНІДом)», «Про заходи щодо розвитку духовності, захисту моралі та формування здорового способу життя громадян», Національна програма профілактики СНІДу та наркоманії, Цільова комплексна програма «Фізичне виховання – здоров'я нації», інші нормативно-правові документи освітньої та медичної галузей.

Сучасна система освіти стає *пріоритетним напрямом реалізації державної політики* щодо *зміцнення і збереження здоров'я* підростаючого покоління, створення *здоров'язбережувального середовища*. Дуже важливо, щоб за процесами реформування та модернізації не забули про здоров'я тих, заради кого ці процеси відбуваються і ким вони здійснюються. Українська вчена **О. Я. Савченко** зазначає «Здоров'я і знання – нерозривні складові життя людини. А знання без здоров'я нікому не потрібно».

Вихід із ситуації, яка склалася потребує нових підходів, нової ідеології, в основі якої – ідея педагогіки здоров'язбереження.

Реалізація **ідеї здоров'язбережувальної освіти** передбачає:

- ✓ забезпечення **здорового способу життя** для всіх суб'єктів навчально-виховного процесу шляхом створення *середовища*, яке сприяє зміцненню здоров'я; встановлення домінуючої світоглядної установки на пріоритетну цінність здоров'я;
- ✓ **інтеграцію культури здоров'я** в усі чинники щоденного життя навчального закладу;
- ✓ **гуманізацію і демократизацію** навчально-виховного процесу, єдність *загальнолюдського і національного*;
- ✓ природовідповідності, комплексного, компетентнісного підходу до збереження, зміцнення, відновлення **здоров'я та профілактики** захворювань;
- ✓ **співробітництво, співтворчість** суб'єктів навчально-виховного процесу; міжсекторальне співробітництво усіх сфер суспільства, діяльність яких прямо чи опосередковано впливає на здоров'я;
- ✓ **системність** (взаємодія всіх елементів щодо забезпечення функцій усієї системи).

При здійсненні реалізація ідеї здоров'язбережувальної освіти слід керуватися основними визначеннями таких *понять*:

- ✓ *здоров'я,*
- ✓ *здоровий спосіб життя,*
- ✓ *здоров'язбережувальні технології,*
- ✓ *оздоровчі технології,*
- ✓ *технології навчання здоров'ю,*
- ✓ *виховання культури здоров'я,*
- ✓ *здоров'язбережувальні програми,*
- ✓ *школа сприяння здоров'ю,*
- ✓ *розбудова освітньо-виховного, здоров'язбережувального простору культури здоров'я.*

За визначенням **Всесвітньої організації охорони здоров'я (ВООЗ)**:

«**ЗДОРОВ'Я** – це стан повного

⇒ **фізичного,**

⇒ **психічного і**

⇒ **соціального**

благополуччя, а не лише відсутність хвороб або фізичних вад».

ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я

Індивідуальне здоров'я можна уявити у вигляді **чотирьохкомпонентної моделі**, в якій виділені взаємозв'язки різних його компонентів і представлена їх ієрархія:

Соматичний
компонент здоров'я

– поточний стан органів і систем організму людини, основу якого складає біологічна програма індивідуального розвитку, опосередкована базовими потребами, домінуючими на різних етапах онтогенетичного розвитку.

Фізичний
компонент здоров'я

– рівень зростання і розвитку органів і систем організму, основу якого складають морфофізіологічні і функціональні резерви, що забезпечують адаптаційні реакції.

Психічний компонент здоров'я	– стан психічної сфери, його основу складає стан загального душевного комфорту, що забезпечує адекватну поведінкову реакцію.
Етичний компонент здоров'я	– комплекс характеристик мотиваційної та інформативної сфери життєдіяльності, основу якого визначає система цінностей, установок і мотивів поведінки індивіда в суспільстві.

ЗДОРОВИЙ СПОСІБ ЖИТТЯ –

це дотримання, звичне виконання певних *правил*, які *забезпечують*:

- **гармонійний розвиток людини,**
- **високу працездатність,**
- **душевну рівновагу,**
- **здоров'я».**

ОСНОВНІ ПРАВИЛА

ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ:

- ✓ позитивний настрій, мотивація на здоровий спосіб життя;
- ✓ дотримання порад гігієни;
- ✓ раціональне харчування;
- ✓ оптимальний руховий режим;
- ✓ вміння керувати своїми почуттями, настроєм, жити в ладу з оточуючим середовищем.

Такий цілеспрямований, системний, комплексний, діяльнісний, синергетичний підхід до вирішення проблем здоров'я підростаючого покоління, превентивного виховання, розбудови здоров'язбережувального середовища дасть можливість створити всі *необхідні умови* всебічного й гармонійного розвитку особистості для життя в нових економічних умовах.

Вихід із ситуації, яка склалася, ми вбачаємо у необхідності розробки і впровадження **конкретних дій**. Ми маємо конкретними діями розбудувати таку установу, в якій праця й навчання радісні, в якій немає фізичного та психічного насильства, в якій виключається варварське вторгнення в життя особистості, де життя організоване природовідповідно, за принципами співіснування та співробітництва, де людина не відчуває себе неповноцінною, самотньою та покинутою.

Для оздоровлення та оновлення *освітнього світу дитини* рекомендуємо наступні «Основні аспекти здоров'язбережувальної роботи у середовищі навчального закладу», які стануть своєрідним *орієнтиром* у **здійсненні практичних кроків** щодо вирішення проблем здоров'я покоління, що зростає.

ОСНОВНІ АСПЕКТИ

здоров'язбережувальної роботи у середовищі навчального закладу

- I. Здоров'язбережувальна інфраструктура навчального закладу (*матеріальне, навчальне, навчально-методичне та кадрове забезпечення*).
- II. Організація режиму дня під час перебування дітей в освітньому закладі.
- III. Організація збалансованого харчування.

IV. Рациональна організація навчально-виховного процесу:

- ✓ Дотримання рухового режиму.
- ✓ Просвітницько-виховна робота з вихованцями та учнями.
- ✓ Превентивне виховання. Профілактика негативних проявів.
- ✓ Психопрофілактична робота.
- ✓ Фізкультурно-оздоровча робота.
- ✓ Введення системи загартування.
- ✓ Робота із статевого виховання.
- ✓ Валеологічний моніторинг.

VI. Робота з батьками.

VII. Науково-методичний супровід. Інформаційно-просвітницька робота.

VIII. Об'єднання та координація зусиль, співпраця, співдіяльність та взаємозв'язок.

Як свідчать наукові дослідження з проблем здоров'язбереження, міжнародний досвід та досвід участі України у проекті «Європейська мережа шкіл сприяння здоров'ю», передовий практичний досвід навчальних закладів *Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю Одещини* ефективними **механізмами** вирішення проблем збереження здоров'я вихованців та учнів є:

I. *Впровадження сучасних здоров'язберезувальних технологій* в навчальному середовищі, національних та міжнародних програм, проектів щодо формування навичок безпечного і здорового способу життя, введення окремого навчального предмета «Основи здоров'я», факультативів.

II. *Розвиток та розбудова навчальних закладів «Шкіл сприяння здоров'ю»* – школи життєтворчості, самореалізації особистості, толерантності, радості, пріоритетом яких є здоров'я та життя дитини, впровадження ефективних технологій з формування у дітей та молоді духовної культури, культури здоров'я, позитивної мотивації на безпечний спосіб життя, профілактики тютюнокуріння, алкоголізму, захворюванню на ВІЛ-інфекцію/СНІД та інші небезпечні хвороби, вживання наркотичних речовин серед дітей та учнівської молоді; подальший розвиток **Національної мережі шкіл сприяння здоров'ю**, обласних, районних, міських мереж навчальних закладів «Шкіл сприяння здоров'ю».

III. **Міжсекторальне співробітництво** всіх сфер суспільства, діяльність яких прямо чи опосередковано впливає на здоров'я підростаючого покоління, для забезпечення *фізичного, психічного і соціального благополуччя дітей*. Об'єднання, формування, координація державно-приватно-суспільного партнерства з метою узгодження та об'єднання дій щодо оздоровлення й упорядкування безпечного *навколишнього середовища* сприятливого до дитини (з опорою на місцеві ресурси). Розбудова дієвого *об'єднання культури здоров'я*

**влада + навчальний заклад + сім'я + громада
на засадах партнерства**

як важливого фактора збереження здоров'я дітей та молоді у соціумі.

Інноваційні стратегії виховання нової школи в Одеському регіоні

ІННОВАЦІЇ У ВИХОВАННІ

Людство вступає в новий, інноваційний тип прогресу. Відбувається швидка зміна ідей, знань, технологій. Інновації в педагогіці пов'язані із загальними процесами у суспільстві, глобальними проблемами, інтеграцією знань і форм соціального буття. Прагнення до змін, зняття певних обмежень на інноваційну діяльність послужили *створенню нової педагогіки*, характерною ознакою якої є **інноваційність** – *здатність до оновлення, відкритість новому*.

Інновація - від англ. innovation - введення нового, але сам термін «інновація» має латинське походження – «novatio», що означає оновлення, зміна, а префікс «in» – у спрямуванні, таким чином дослівне **«innovation»** – **у спрямуванні змін**.

Сучасна філософія освіти, Національна стратегія її реформування вимагають принципово нових наукових досліджень, обґрунтованого та послідовного *запровадження передових науково-педагогічних технологій, раціональних і ефективних підходів до організації наукової та інноваційної діяльності в освіті*, яку визначено одним із *стратегічних напрямів державної політики у сфері освіти*.

Інноваційна діяльність здійснюється на основі діючих нормативних документів, що регулюють інноваційну освітню діяльність: Закони України «Про інноваційну діяльність», «Про освіту», «Про середню загальну освіту», «Про наукову і науково-технічну діяльність», «Про авторське право і суміжні права», «Про наукову і технічну експертизу», «Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності», «Положення про експериментальний загальноосвітній навчальний заклад».

У здійсненні інноваційної діяльності існує чимало *проблем, викликів та ризиків*. Інноваційні виховні проекти не мають належної підтримки з боку центральних та місцевих органів державної виконавчої влади. Інноваційний розвиток у вихованні стримується через: недостатню готовність багатьох вчителів до інноваційних процесів у вихованні, повільне впровадження інновацій; неефективну систему управління впровадження інновацій у виховному процесі; недостатній організаційно-методичний супровід щодо створення, поширення та використання нового; недостатню готовність багатьох керівників навчальних закладів до інноваційної освітньої діяльності та її сприйняття. До цього часу не розроблені наукові засади експертизи інновацій, недостатньо науково-методичної літератури.

Модернізація вітчизняної освіти покликана зробити *процес виховання* відповідним до вимог теперішнього часу. Потреба в **інноваціях у вихованні** у сучасних умовах реформування освіти спричинена певними обставинами щодо реалізації *стратегічних напрямів державної політики у сфері освіти, нових концептуальних ідей та поглядів розвитку освіти, методологічної переорієнтації процесу виховання*:

✓ **Виконання соціального замовлення** сучасного етапу розбудови нашої держави – *сприяння формуванню особистості, яка усвідомлює свою належність до Українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя в постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі, що потребує постійного пошуку нових організаційних форм, індивідуального, компетентнісного підходу до виховання*

особистості, нових технологій виховання, удосконалення здібностей та поведінки особистості, досягнення соціальної зрілості та індивідуального зростання.

✓ **Докорінні зміни державної політики** у сфері освіти, стратегія її реформування *спрямовуються* на підвищення якості й конкурентоспроможності освіти в нових економічних і соціокультурних умовах, прискорення інтеграції України у європейський освітній простір, *зміни* методології і технології організації навчально-виховного процесу у навчальних закладах, *забезпечення* національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді, *побудови ефективної системи національного виховання*.

✓ *Досягнення та розробки сучасних наук про людину*: філософії, психології, педагогіки, соціології, фізіології, соціоніки, медицини та інше. Суттєво зростає роль і авторитет педагогічного знання, яке може стати теоретичною базою для нових пошуків, інновацій у вихованні, готовність педагога до створення та застосування інновацій у виховний процес.

✓ *Змінився характер* ставлення педагогів до засвоєння і застосування **педагогічних виховних нововведень**. Сьогодні інноваційна виховна діяльність набуває *дослідницько-пошукового характеру*: заступники директорів з виховної роботи, класні керівники, педагоги обирають нові виховні програми, проекти, використовують нові прийоми і засоби педагогічної виховної діяльності

Інновації у вихованні становлять:

- ⇒ *інноваційна діяльність*, сутність якої полягає в оновленні виховного процесу, внесенні новоутворень у традиційну систему виховання;
- ⇒ *інновації у змісті* виховання, виховних системах, виховних технологіях, організаційних структурах шкільного виховання;
- ⇒ *система управління* виховним процесом, діяльності та відносинах між суб'єктами виховання;
- ⇒ *додаткова освіта; співробітництво* з батьками, громадськістю тощо.

Інноваційний навчальний заклад освіти з проблем виховання – це навчально-виховний заклад, діяльність якого побудована на оригінальних (авторських) виховних ідеях та інноваційних технологіях, що передбачає ресурсну, внутрішню та результативну складові, які знаходяться у безпосередньому зв'язку і взаємозалежності та забезпечують інноваційну спрямованість виховного процесу, характеризується систематичним проведенням психолого-педагогічних та соціологічних досліджень змісту виховного процесу, технологій виховання й управління, наслідками яких є суттєва зміна результативності виховного процесу.

Основу інноваційних процесів у вихованні складають дві важливі *проблеми педагогіки*: проблема вивчення, узагальнення і поширення передового педагогічного досвіду та проблема впровадження досягнень психолого-педагогічної науки в практику. *Результатом* інноваційних виховних процесів слугує використання теоретичних і практичних нововведень, а також таких, що утворюються на межі теорії і практики. *Педагог* може виступати автором, дослідником, користувачем і пропагандистом новаційних педагогічних технологій, теорій, концепцій виховання.

Отже, особливої актуальності набуває потреба у ретельному *теоретико-методичному* аналізі та узагальненні *передового педагогічного досвіду* з проблеми інновацій у виховання, що сприяє модернізації освіти, формуванню інноваційної особистості, здатної до активного творення свого життя і світу. Впровадження перспективного педагогічного досвіду в шкільну практику потребує вчителів, керівників шкіл, здатних до творчого пошуку. *Сучасний швидкоплинний світ* змінює багато у нашій свідомості та житті. **Учитель – носій ідеалів.** «Найбільш важливим

явищем у школі, найбільш повчальним предметом, найбільш живим прикладом для учня є сам учитель» (А. Дистервег).

Ефективність, результативність впровадження нововведення залежить від **інноваційного потенціалу педагогів**, що передбачає їх здатність *створювати, сприймати, реалізовувати нововведення*, а також своєчасно позбавлятися від застарілого, педагогічно недоцільного. Ця здатність переважно є наслідком творчих прагнень педагога, його ставлення до нововведення.

В *інноваційній школі вчителю* необхідно створити такі **умови**, щоб кожна дитина почувала себе там комфортно, незалежно від її індивідуальних психофізіологічних особливостей, здібностей і нахилів, створити умови для того, щоб у дитини виникло внутрішнє бажання творити себе, а це, як відомо, показник найвищого рівня виховання.

В *організації інноваційної діяльності педагогів* важливим є *створення необхідних умов*, які передбачають:

- ◆ *творчий пошук,*
- ◆ *морально-психологічний клімат,*
- ◆ *матеріально-технічні, санітарно-гігієнічні та естетичні умови праці.*

Таким чином, впровадження *інновацій у виховання* в шкільну практику потребує забезпечення **організаційно-методичного супроводу** формування інноваційної спрямованості виховного процесу, спрямованої на *розвиток творчого потенціалу педагогів, НОВОЇ ГЕНЕРАЦІЇ вчителів, керівників*, здатних до творчого пошуку та постійного зростання фахового рівня.

Загальноосвітні навчальні заклади Одеської області сьогодні перебувають на стадії інтенсивного розвитку, моделювання, пошуку оптимальних шляхів методичного забезпечення та ефективного впровадження педагогічних інновацій у вихованні, інноваційних виховних систем навчального закладу, класу, системи управління інноваційною виховною діяльністю, інноваційних технологій, програм, спрямованих на *оновлення теорії та практики виховання, удосконалення виховного процесу*.

Як свідчать наукові дослідження з проблем *інновацій у вихованні* та передовий практичний досвід творчих педагогів, навчальних закладів Одещини найбільш **ефективними шляхами** вирішення проблеми *інновацій у вихованні* є:

✓ **Створення ефективної системи методологічного, науково-методичного супроводження модернізації та забезпечення національного виховання, розвитку і соціалізації дітей та молоді**, прогнозуванні тенденцій *розбудови ефективної інноваційної системи виховання* з використанням результатів моніторингових досліджень; генеруванні *інноваційних виховних ідей*, їх визначенні, відборі та забезпеченні впровадження; формуванні відкритої інформаційно-аналітичної *бази виховних новацій*;

✓ **Підвищення виховної функції** навчальних закладів, цілеспрямованого процесу часткових змін у виховному процесі, що призводить до модифікацій мети, змісту, методів, форм виховання, адаптації навчально-виховного процесу до нових вимог;

✓ **Сприяння творчим педагогічним пошукам** інноваційних гуманістичних педагогічних систем виховної діяльності навчального закладу, класу; створення, поширення та використання нового передового педагогічного досвіду з проблем виховання для підвищення результативності освітньо-виховної діяльності, якісно кращого задоволення суспільних потреб;

✓ **Стимулювання інноваційного стилю** професійної педагогічної діяльності та розвитку творчого потенціалу педагогів, заступників директорів з виховної роботи, класних керівників, вихователів у розбудові цілісної, педагогічно доцільної системи виховання;

✓ Підвищення ефективності та якості навчально-виховного процесу шляхом **впровадження та поширення** у масовий досвід авторських моделей, систем виховної діяльності, творчих педагогічних програм виховання;

✓ Формування *інформаційно-аналітичного банку передового педагогічного досвіду з проблем виховання*, даних про авторські моделі, системи виховної діяльності, творчі педагогічні програми виховання; інформаційно-методичні матеріали переможців, учасників конкурсів, обласних Ярмарок педагогічних ідей та технологій;

✓ Організація та здійснення **науково-методичного супроводу** впровадження інновацій у вихованні в системі навчальних закладів Одещини;

✓ Привернення уваги **батьків, громадськості, органів влади** та залучення їх до співпраці у вирішенні проблем виховання, гармонізації виховного середовища та життєвого простору кожної дитини, реалізації головного принципу модернізації сучасного навчального закладу

«ШКОЛИ МАЙБУТНЬОГО – ШКОЛИ ДУХОВНОСТІ, ІНТЕЛЕКТУ, ЗДОРОВ'Я, РАДОСТІ».

Народна мудрість стверджує:

Щоб виростити Людину, треба давати їй чотири уроки на день. Ось ці уроки:

Здоров'я + Любов + Мудрість + Праця.

Реалізація інноваційних стратегій виховання нової школи в Одеському регіоні є об'єктивною закономірністю виконання соціального замовлення сучасного етапу розбудови нашої держави – сприяння формуванню особистості, яка усвідомлює свою належність до Українського народу, європейської цивілізації, орієнтується в реаліях і перспективах соціокультурної динаміки, підготовлена до життя в постійно змінюваному, конкурентному, взаємозалежному світі.

Наукові дослідження з проблем *інновацій у вихованні* та передовий практичний досвід творчих освітян Одещини свідчить, що прискорення подолання наявних проблем та протистояння деструктивним тенденціям в організації виховного процесу **потребує:**

↗ постійного пошуку, розроблення новаційного змісту виховання, нових технологій, організаційних форм, індивідуального, компетентнісного підходу до виховання особистості, з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання та навчання, спрямованого на удосконалення здібностей та поведінки особистості, досягнення нею соціальної зрілості та індивідуального зростання,

↗ розвитку творчого потенціалу педагогів, нової генерації вчителів, керівників, здатних до творчого пошуку та постійного зростання фахового рівня;

↗ об'єднання зусиль, підтримку всіх сфер суспільства, діяльність яких прямо чи опосередковано впливає на виховання підростаючого покоління;

↗ створення сучасної матеріально-технічної бази системи освіти.

Для реалізації *обраного вектору руху в Одеському регіоні* – інноваційних стратегій виховання нової школи в практику виховної району, міста, загальноосвітнього навчального закладу доцільним буде здійснення → **стратегічного планування** та → **розроблення:**

⇒ **сукупності дій**, що впливають на *інноваційну виховну діяльність* району, міста, загальноосвітнього навчального закладу, *спрямованої* на розвиток сучасної особистості учня, удосконалення її здібностей та поведінки, за якої вона досягає соціальної зрілості та індивідуального зростання;

⇒ **концептуальних основи** системи виховної діяльності району, міста, загальноосвітнього навчального закладу;
що, на нашу думку, сприятиме удосконаленню шляхів стратегічного управління виховною системою району / міста, загальноосвітнього навчального закладу.

З метою вироблення сукупності дій, що впливають на інноваційну виховну діяльність, доцільно розробити **БАГАТОСТОРОННЮ ПРОГРАМУ**, складовими якої можуть бути наступні документи:

1) → **Програма** розбудови системи національного виховання в районі, місті, кожному навчальному закладі, **основних орієнтирів довгострокової інноваційної виховної діяльності**, у відповідності до якої:

- ↪ розробляється **інноваційна стратегія виховання** нової школи в районі, місті, кожному навчальному закладі;
- ↪ вибираються найбільш **ефективні шляхи** її досягнення;
- ↪ формується **портфель інноваційних проектів** для довгострокового інвестування.

2) → **Програма (проекти)** організаційно-методичного супроводу формування інноваційної спрямованості виховного процесу, яка відповідає стратегії розвитку й європейської орієнтації освіти України в цілому, спрямованого на *підвищення професійної майстерності та розвиток творчого потенціалу педагогів*, допомагає досягти позитивних результатів у процесі інноваційної діяльності.

3) → **Програма (проекти)** розвитку та розбудови *інноваційних навчальних закладів освіти з проблем виховання, інваріантних моделей системи виховної діяльності* навчальних закладів, виховних систем класу з урахуванням сучасних соціокультурних ситуацій, цінностей виховання та навчання.

4) → **Програма (проекти)** розвитку та розбудови *навчальних закладів «Шкіл сприяння здоров'ю», районної / міської мережі навчальних закладів «Шкіл сприяння здоров'ю».*

5) → **Програма** *превентивного виховання* дітей та молоді в системі освіти; формування ефективної і дієвої системи профілактики правопорушень, дитячої бездоглядності та безпритульності.

6) → **Програма (проекти)** здійснення системного підходу до *управління* виховною діяльністю в районі / місті, навчальному закладі, забезпечення проведення моніторингу стану виховної діяльності.

7) → **Програма (проект)** розбудови в районі / місті, навчальних закладах *інноваційного виховного, здоров'язберезувального середовища* – як динамічної системи, здатної чутко реагувати на соціально-педагогічні умови і відповідно до них змінюватись, яке забезпечує взаємодію всіх суб'єктів виховного процесу, сприяє їхньому взаємозбагаченню, особистісному самовдосконаленню самореалізації та складається з предметно-просторового, інформаційно-комунікативного, креативно-діяльнісного компонентів.

Практичній реалізації інноваційних стратегій виховання нової школи в Одеському регіоні, побудові ефективної системи національного виховання щодо забезпечення національного виховання, успішного розвитку і соціалізації дітей та молоді **сприятимуть реформування** змісту виховання, впровадження новаторських педагогічних ідей, *застосування педагогічних виховних нововведень, впровадження нових підходів, виховних систем, технологій, форм і методів виховання з урахуванням вітчизняного і зарубіжного досвіду та регіональних особливостей; забезпечення шляхів*

ефективної модернізації виховного процесу та національного відродження школи, основою якої є ідеї народної педагогіки, філософсько-дидактична спадщина видатних вітчизняних та світових педагогів.

Для того, щоб практична реалізація інноваційних стратегій виховання нової школи в регіоні *сприяла б змінам*, слід пам'ятати, що зміни – це процес, який потребує часу, а значні зміни потребують безперервних і тривалих зусиль та підтримки.

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

1. Абасов З. А. Понятійно-терминологический аппарат инновационной педагогической деятельности // Философия образования. – 2006. – №1 (15). – С. 56-62.
2. Андріянова О. О. Модель виховної системи на засадах козацької педагогіки // Сучасна школа України. – 2011. – № 5. – С. 63-69.
3. Аніскіна Н. О., Пасечнікова Л. П. Технологія планування стратегічних змін. – Х. : Основа, 2005. – 112 с.
4. Антонова Л. Ф., Попова І. М. Школа духовності, сприяння здоров'ю та соціального партнерства. / Школа здоров'я. Частина 2. / Уклад. В. В. Григораш. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. 224 с. – (Б-ка ж. «Управління школою». Вип. 10 (94)). – С. 140-178.
5. Бех І. Д. Виховання особистості: Підручник. К. : Либідь, 2008. – 348 с.
6. Бех І. Д. Принципи інноваційної освіти // Освіта і управління. – 2005. Т. 8. – С. 7-21.
7. Бех І. Концепція виховання гуманістичних цінностей учнів загальноосвітньої школи / І. Бех, Н. Ганнусенко, К. Чорна // Українське релігієзнавство. – 2005. – № 4 (36). Тематичний випуск: «Мораль. Релігія. Освіта» : зб. наук. статей і матеріалів. – С. 265–292.
8. Богданова І. М. Педагогічна інноватика: Навч. посіб. – О. : ТЕС, 2000. – 165 с.
9. Буйневич О. В. Школа культури здоров'я «Барвистий світ твого життя» / Школа здоров'я. Частина 2. / Уклад. В. В. Григораш. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 224 с. – (Б-ка ж. «Управління школою». Вип. 10 (94)). – С. 4-41.
10. Ващенко Г. Виховний ідеал : Підручник для педагогів, виховників, молоді і батьків. 3-тє вид. / Г. Ващенко. – Полтава : Полтавський вісник, 1994. – 191 с.
11. Ващенко О. Як створити школу сприяння здоров'ю // О. Ващенко, С. Свириденко. – К. : Шк. світ, 2008. – 112 с. – (Б-ка «Шк. світу»). – Бібліогр. : с. 111.
12. Виховання моральності підростаючого покоління: Наук.-метод. посіб. / За ред. К. І. Чорної. – К. : Богдана, 2005. – 288 с.
13. Виховні технології. / Упоряд. В. Варава, В. Зоц. – К.: Ред. загальнопед. газ., 2004. – 120 с. (Б-ка «Шк. світу»).
14. Галіціна Л. Інноваційна діяльність ЗНЗ. / Упоряд. Л. Галіціна. – К.: Вид. дім «Шкільний світ»: Вид. Л. Галіціна, 2005. – 128 с.
15. Гречаник О. Є. Управління виховною діяльністю в загальноосвітньому навчальному закладі. – Х.: Вид. група «Основа», 2009. – 192 с. (Б-ка журн. «Управління школою», Вип. 11 (88)).
16. Губко О. Формування національної свідомості юнацтва у світлі ідей Софії Русової // Рідна школа. – 1992. – № 1. – С. 13-15.
17. Гузик М. П. Як не втратити таланти? Технологія навчання обдарованих дітей // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2001. – № 2. – С. 26-52.
18. Гузик Н. В. Десять ключових компетентностей, які обслуговують особистість та її природничий таланти: реалізація в умовах шкільного навчання. – К. : 2006. – 148 с.
19. Дичківська І. М. Інноваційні педагогічні технології: Навчальний посібник. – К. : Академвидав, 2004. – 352 с.
20. Енциклопедія педагогічних технологій та інновацій. / Авт.-укл. Н. П. Наволокова. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 176 с. – (Серія «Золота педагогічна скарбниця»).

21. Єрмаков І. Г. Виховання життєтворчості: моделі виховних систем. – Х.: Вид. група «Основа», 2006. – 224 с. – (Б-ка журн. «Управління школою»; Вип. 7 (43)).
22. Іванова П. І. Школа культури здоров'я / Школа здоров'я. Частина 2. / Уклад. В. В. Григораш. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. 224 с. – (Б-ка ж. «Управління школою». Вип. 10 (94)). – С. 90-139.
23. Інноваційність виховного процесу в сучасному освітньому просторі: теоретичні основи та досвід творчих освітян Одещини. / Упоряд. О. І. Чешенко. – Одеса, 2011. – 189 с.
24. Інноваційність виховного процесу в сучасному освітньому просторі: теоретичні основи та досвід творчих класних керівників Одещини. / Упоряд. О. І. Чешенко. – Одеса, 2012. – 197 с.
25. Інноваційна діяльність педагога: від теорії до успіху. Інформаційно-методичний збірник. / Упоряд. Г. О. Сиротенко. – П. : ПОППО, 2006. – 124 с.
26. Інновація як основа змін освітньої практики. – Полтава, 2005.
27. Інтерактивні вправи та ігри. / Кучерова Г. М., Ягоднікова В. В. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 144 с.
28. Інтерактивні технології навчання: теорія, практика, досвід: метод. посіб. авт.-укл. : О. Пометун, Л. Пироженко. – К. : АПН України; 2002, – 136с.
29. Іова В. Ю. Формування правової культури особистості на засадах духовності : Наук.-метод. посіб. – Кам'янець - Подільський: Абетка. – 2003, – 168 с.
30. Ісаєва Л. М. Від сільської Школа сприяння здоров'ю – до освітнього округу сприяння здоров'ю // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2012. – № 3. – С. 74-83.
31. Ісаєва Л. М. Модель Школи сприяння здоров'ю як спосіб організації життєдіяльності шкільного співтовариства // Наша школа. – 2008. – № 4. – С. 53-58.
32. Кириленко С. В. Моніторинг школи культури здоров'я. / С. В. Кириленко, О. М. Михайлов, Є. М. Павлютенков, В. П. Сергієнко – Х.: Вид. група «Основа», 2008. – 176 с. – (Б-ка журн. «Управління школою»; Вип. 7 (43)).
33. Кириленко С. В., Михайлова О. М., Сергієнко В. П. Школа культури здоров'я: від сьогодні до майбутнього : навч.-мет. посіб. / С. В. Кириленко, О. М. Михайлова, В. П. Сергієнко – Київ, Чернівці: Букрек, 2012. – 384 с. : іл. – (Серія «Школа майбутнього»).
34. Киричук В. Управління розвитком особистості учня засобами педагогічного проектування [Текст]: монографія / В. О. Киричук; АПН України, Ун-т менедж. освіти, Ін-т обдарованої дитини. – К.: Інформаційні системи, 2009. – 164 с.
35. Концепція гуманітарного розвитку України (проект від 11.03.2008).
36. Концепція формування позитивної мотивації на здоровий спосіб життя у дітей та підлітків // Інформ. збірник Міністерства освіти і науки України. – 2007. – № 3.
37. Корчак Януш. Дитя людське: Вибрані твори. – К. : Дух і літера, 2007.
38. Корчак Януш. Правила життя. – К. : Молодь, 1989.
39. Кремень В. Г. Філософія людиноцентризму в стратегіях освітнього простору. / В. Г. Кремень. – К. : Педагогічна думка, 2009. – 520 с.
40. Кремень В. Г. Школа не повинна «стриножувати» дитину // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2012. – № 3. – С. 4-8.
41. Курлянд З. Н. Сутність процесу виховання. У кн.: Лекції з педагогіки: Навч. посіб. – О. : Південноукраїнський держ. пед. ін-т ім. К. Д. Ушинського, 1999. – 192 с.
42. Леонтьев А. Н. Деятельность. Сознание. Личность. М., 1982. – 354 с.
43. Лактіонова Г. Виховання в епоху глобалізації: нові можливості, нові ризики // Шлях освіти. – 2005. – № 4. – С. 2-6.
44. Лісова О. Д. Інноваційні підходи до розбудови виховної системи Авторської школи М. П. Гузика – Школи духовності, інтелекту, здоров'я і радості // Виховна робота в школі. – 2012. – № 9. – С. 18-27.

45. Лісовська Т. І., Чешенко О. І. Модель виховної системи сільського району. Створення виховного простору (з досвіду Котовського району Одеської області). / Школа здоров'я. Частина 1. / Уклад. В. В. Григораш. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 208 с. – (Б-ка ж. «Управління школою». Вип. 8 (92)). – С. 23-45.
46. Лимаренко Т. П. Школа сприяння здоров'ю «Гармонія, Культура, Творчість». / Школа здоров'я. Частина 1. / Уклад. В. В. Григораш. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 208 с. – (Б-ка ж. «Управління школою». Вип. 8 (92)). – С. 75-110.
47. Маніфест гуманної педагогіки (2011).
48. Макаренко А. С. Методика виховної роботи. – К., 1990.
49. Модель сучасної школи / Уклад. В. В. Григораш. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 288 с. – (Серія «Адміністратору школи»).
50. Моральне та громадянське виховання. – Х.: Вид. група «Основа», 2006. – 256 с.
51. Науменко Ю. В. Здоров'язберігаюча діяльність школи // Педагогіка. – 2005. – № 6. – С. 37-44.
52. Національна стратегія розвитку освіти в Україні на період до 2021 року. Указ Президента України № 344/2013 від 25.06.2013.
53. Основи національного виховання: Концептуальні положення. / В. Г. Кузь, Ю. Д. Руденко, З. О. Сергійчук та ін. : За заг. ред. Кузь В. Г. ін. – К.: Інформ. вид. центр «Київ», 1993. – ч. 1 – 152 с.
54. Основні орієнтири виховання учнів 1-11 класів загальноосвітніх навчальних закладів України. Наказ МОН України від 31.10.2011 № 1243.
55. Оржеховська В. М. Духовність і здоров'я. Навч.-мет. посібник. – К. : 2004.
56. Оржеховська В. М. Учнівське самоврядування: пошук ефективних моделей і технологій: навч. посіб. / В. М. Оржеховська, Г. Г. Ковганич. – Інститут проблем виховання, 2007. – 234 с.
57. Орловська Н. М., Осатюк Н. А., Томчишина Т. П., Шенгілевич С. Г. Школа толерантності: шлях до формування толерантного суспільства : Навч.-мет. посіб. / – Чернівці – Київ : Букрек, 2012. – 504 с. : іл. – (Серія «Школа майбутнього»).
58. Паливода Т. Школа радості та добра. Формування моральних цінностей через вивчення педагогічної спадщини В. О. Сухомлинського // Директор школи, ліцею, гімназії. – 2009. – № 6. – С. 170-173.
59. Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта: Науково-методичний посібник. / За ред. В. Г. Слюсаренка, О. В. Проскури. – К. : ІЗМН, 1998. – 196 с.
60. Підласий І. П. Практична педагогіка або три технології. Інтерактивний підручник для педагогів ринкової системи освіти – К.: Видавничий дім «Слово», 2004. – 616 с.
61. Повчання Володимира Мономаха дітям / Педагогіка. Хрестоматія. – К., 2006. – С. 125–126.
62. Положення про порядок здійснення інноваційної освітньої діяльності // Наказ МОН України № 522 від 07.11.2000 (у редакції наказу Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 30.11.2012 № 1352). Зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18.12.2012 р. за № 2111/22423.
63. Пометун О. Освіта для стійкого розвитку – інновація XXI століття / О. Пометун // Шлях освіти. – 2010. – № 3. – С. 12–17.
64. Потапчик Т. В. Виховні можливості народної педагогіки. – Вісник АПН України. Педагогіка і психологія. – 2007. – № 3. С.73-80.
65. Русова С. Нова школа // Вибр. твори. – К., 1996. – С. 207-219.
66. Русова С. Ф. Виховний ідеал Г. С. Сковороди. / Педагогічна спадщина Софії Русової і сучасна освіта: Науково-методичний посібник / За ред. В. Г. Слюсаренка, О. В. Проскури. – К. : ІЗМН, 1998. – 196 с.
67. Сазоненко Г. С. Педагогічні технології. – К., 2009. – 126 с.

68. Саказли Т. А., Іванова Н. В., Лефтерова М. І., Калараш О. П. Школа культури здоров'я – школа партнерства // Наша школа. – 2010. – № 4. – С. 70-77.
69. Сиротенко Г. О. Інновації як основа змін освітньої практики. Інформ.-метод. збірник: / Упор. Г. О. Сиротенко, Полтава, ПОППО, 2005. – 160 с.
70. Словник основних термінів і понять з превентивного виховання / Під заг. ред. Оржеховської В. М. / ТзОВ «Терно-граф», Тернопіль. – 2007, – 200 с.
71. Сковорода Г. С. Повне зібрання творів: У 2 т. – К., 1973.
72. Соловійова А. Г., Сивізіна Н. П., Малярєнко Т. І. Школа сприяння здоров'ю – Школа ефективного розвитку компетентної творчої особистості (з досвіду роботи НВК «Вилківська ЗОШ І-ІІІ ст. – ліцей») // Сучасна школа України. – 2010. – № 6. – С. 47-57.
73. Стельмахович М. Г. Українська народна педагогіка. – К. : ІЗМН, 1997. – 232 с.
74. Ступкевич О. А. Школа розвитку сучасної компетентної особистості / Школа здоров'я. Частина 1. / Уклад. В. В. Григораш. – Х. : Вид. група «Основа», 2010. – 208 с. – (Б-ка ж. «Управління школою». Вип. 8 (92)). – С. 111-137.
75. Сухомлинський В. О. Батьківська педагогіка. – К., 1978.
76. Сухомлинський В. О. Вибрані твори: В 5 т. – К., 1976–1977.
77. Сухомлинський В. О. Моральні заповіді дитинства і юності. – К., 1966.
78. Сухомлинський В. О. Сучасні цінності у вихованні: проблеми, перспективи. / Шлях освіти. 1996. – № 1.
79. Сухомлинська О. Концептуальні засади формування духовності особистості на основі християнських моральних цінностей / О. Сухомлинська // Шлях освіти. – 2002. – № 4. – С. 13-18.
80. Сковорода Г. С. Повне зібрання творів: У 2-т. – К., 1973.
81. Тихоплав С. М. Школа гармонійного розвитку / Школа здоров'я. Частина 2. / Уклад. В. В. Григораш. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. 224 с. – (Б-ка ж. «Управління школою». Вип. 10 (94)). – С. 41-89.
82. Тихоплав С. М. Створення об'єднання культури здоров'я як шлях до формування єдиного інформаційно-виховного простору функціонування Школи культури здоров'я (школа, родина, громадське середовище) // Директор школи. Спецвипуск «Виховуємо навчаючи» № 27 (третьій номер червня, 2011).
83. Ушинський К. Д. Про сімейне виховання. – К., 1974.
84. Ушинський К. Д. Про народність у громадському вихованні. Вибр. пед. твори. – Т. 1.
85. Федорова Т. І. Школа толерантності. / Модель сучасної школи / Уклад. В. В. Григораш. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. – 288 с. – (Серія «Адміністратору школи»). – С. 42-111.
86. Фокіна Т. В. Виховна система Школи зростання особистості // Виховна робота в школі. – 2009. – № 6. – С. 2-10.
87. Фокіна Т. В. Вчитися жити у сучасному світі. Програма самовдосконалення особистості учнів // Школа / для заступників і не тільки. – 2009. – № 10. – С. 44-56.
88. Формування готовності вчителів до інноваційної діяльності // Школа. Інформ.-метод. ж. Б-ка «Шкільного світу». – 2006. № 7. – С. 16-49.
89. Химинець В. В. Інноваційна освітня діяльність. / В. В. Химинець. – Тернопіль: Мандрівець, 2009. – 360 с.
90. Хуторской А. В. Педагогическая инноватика: методология, теория, практика. Научное издание. – М.: Изд-во УНЦ ДО, 2005. – 222 с.
91. Черкашенко В. О. Формування виховної системи школи. / Черкашенко В. О., Сорока Г. І. Методичне забезпечення виховної роботи. – Харків: Основа, 2004. – 112 с. – (Б-ка ж. «Управління школою», Вип. 8 (19)). – С. 5-72.
92. Чешенко О. І. Проектування виховної діяльності: досвід та тенденції розвитку // Наша школа. – 2007. – № 4. – С. 32-38.

93. Чешенко О. І. Кожний навчальний заклад має бути Школою сприяння здоров'ю в інтересах дітей та створення кращого світу для них. Методичні поради. / О. І. Чешенко – Одеса, 2011. – 134 с. – (Серія «Школи здоров'я Одещини»).
94. Чешенко О. І. Класний керівник. Методичні рекомендації класному керівникові 5-го класу // Сучасна школа України. – 2014. – № 3. – С. 68-80.
95. Чешенко О. І. Розвиток обласної мережі Шкіл сприяння здоров'ю. Наук.-метод. збірка. / О. І. Чешенко. – Одеса, 2011. – 100 с. – (Серія «Школи здоров'я Одещини»).
96. Чешенко О. І. Основні аспекти здоров'язбережувальної роботи у середовищі навчального закладу // Наша школа. – 2013. – №4. – С. 43-48.
97. Чешенко О. І. Розбудова об'єднання культури здоров'я як важливий фактор збереження здоров'я дітей у соціумі. / Інтеграція освітньо-виховної та оздоровчої діяльності навчальних закладів України: матеріали Всеукр. наук.-прак. конф. (Кіровоград, 6-7 листопада 2012 р.) – Кіровоград: ФО-П Александрова М. В., 2012 – 284 с. – С. 220-230.
98. Чешенко О. І. Сучасна школа культури здоров'я – в інтересах дітей та створення кращого світу для них. / Школа здоров'я. Частина 1. / Уклад. В. В. Григораш. – Х.: Основа, 2010. 208 с. – (Б-ка ж. «Управління школою». Вип. 8 (92)). – С. 4-22.
99. Чешенко О. І., Ягоднікова В. В. Інноваційність виховного процесу в сучасному освітньому просторі: організаційний аспект // Директор школи, лицею, гімназії. – 2010. – № 6. – С. 19-34.
100. Чешенко О. І., Ягоднікова В. В. Сучасні підходи до організаційно-методичного супроводу інноваційної діяльності класних // Завуч – Х.: Вид. група «Основа». – 2009. – № 9. – С. 2-6.
101. Школа здоров'я. Частина 1. / Уклад. В. В. Григораш. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. 208 с. – (Бібліотека журналу «Управління школою». Вип. 8 (92)).
102. Школа здоров'я. Частина 2. / Уклад. В. В. Григораш. – Х.: Вид. група «Основа», 2010. 224 с. – (Бібліотека журналу «Управління школою». Вип. 10 (94)).
103. Ягоднікова В. В. Виховання сучасної особистості учня в умовах інноваційного середовища загальноосвітнього навчального закладу // Наша школа. – 2011. – № 4.
104. Ягоднікова В. В. Інтерактивні форми і методи навчання у вищій школі: Навчально-методичний посібник. / В. В. Ягоднікова. – К. : Персонал, 2011. – 70 с.
105. Ягоднікова В. В. Особливості інноваційної діяльності педагогів у вихованні / VII Міжнародна науково-практична конференція «Наука і інновації – 2012» (07-15 листопада м. Перемишль) Педагогічні науки. 2012. – № 10. – С. 6-9.
106. Ягоднікова В. В. Теорія та методика виховання лідерів. Навчальний посібник. / В. В. Ягоднікова. – Одеса., 2010 – 231 с.
107. Ягоднікова В. В. Формування готовності педагогів до інноваційної діяльності: сучасні підходи // Наша школа. – 2009. – № 5. – С. 59-61.
108. Ягоднікова В. В., Чешенко О. І. Формування інноваційного потенціалу класних керівників в системі методичної роботи загальноосвітнього закладу // Наша школа. – 2011. – Вип. 4. – С. 48 -53.